

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

EXCURSIÓ A GALICIA

DEGUT als molts viatges que pel meu negoci porto fets a Galicia, y sent aquell país tant poc conegut entre nosaltres, segurament per la distancia que'ns en separa y per les incomoditats (exagerades per molts) que hi ha pera anar-hi, y sent per altra part, com es, una regió tant hermosa y tant digna de esser estudiada y coneguda, tant per ses belleses naturals com per les monumentals; m'he proposat donar-ne una idea general, apuntant les meves impressions. No pretenc descobrir Galicia: unicament me proposo fer conèixer lo més remarcable d'aquella terra als que no hi hagin estat y renovar les impressions rebudes als que la tinguin coneguda.

Pera fer el viatge a Galicia, la via més còmoda y curta es la de Madrid, sortint d'aquí ab l'expres del vespre pera arribar a dita població a les onze del mati següent, continuant cap a Galicia ab l'expres gallec, trisetmanal a l'estiu y bisetmanal a l'hivern, a les quatre de la tarda, arribant a la Coruña a la una de la tarda de l'endemà. Dits expressos porten vagó-llit y vagó-menjador.

Prescindeixo de descriure'l trajecte fins a Leon, puix sobre no esser el tema que m'he proposat, es sobradament conegut y poc interessant pera'l meu objecte.

Al sortir de Leon s'atravessen unes grans planuries fins arribar a Astorga, desde ont comença la via a enlairar-se entre montanyes fins a Brañuelas, situada en la partió d'aigües del Duero y del Miño, atravesant el port del Manzanal per medi d'un túnel de 540 metres y a una alçada de 1096 metres, començant desseguida una forta y sinuosa baixada ab onze túnels fins a l'estació de la Granja. Al sortir d'aquesta estació la via continua baixant, y, a fi de salvar la diferencia de nivell ab la ribera del Tremor, que ha de vorejar, torna enrera y, descrivint una gran curva elipçoidal de 5'600 kilometres, passa novament per davant de l'estació a 1 kilometre de distancia, creua

seguidament la via superior pel cèlebre túnel *del Laço*, de 1'035 kilòmetres ab un desnivell en el punt d'intersecció de 90 metres, y segueix després la vora esquerra del Tremor, que al cap de poc s'uneix al Boeza atravesant unes valls magnífiques y acompanyant sempre la via fins a Ponferrada. Aquesta es una vila forta, voltada pels rius Boeza y Sil. En el punt culminant de la vila s'aixequen imponents les ruïnes d'un antic castell, que fou pertinenca dels Templers.

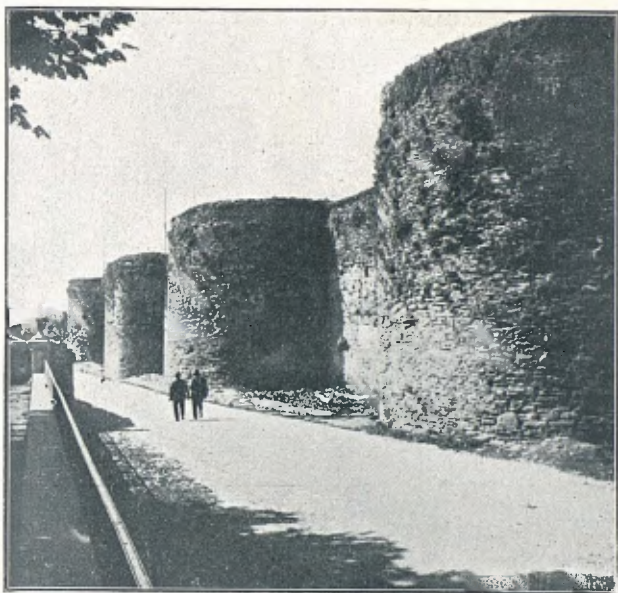
Sortint de Ponferrada, la via segueix les hermosíssimes riberes del Sil, riu de sorres auríferes, les quals són avui explotades en tota forma per una companyia estrangera. A l'arribar a Montefurado, el riu, profundament engorjat y tenint barrat el seu camí per grans roques, s'obre, a través d'aquestes, un pas subterrani de 400 metres de llargada, que alguns han suposat esser obra dels romans, dels qui consta, per altre costat, que coneixien y explotaven la riquesa aurífera de les sorres. Al sortir de Sant Clodio, se deixa la vall del Sil pera entrar en la del Lor, afluent del primer, deixant-lo aviat, enlairant-se la via y atravesant la linia de partió d'aigües de la vall de Lemus, mitjançant una serie nombrosa de túnels y sortint per últim a la vall de Monforte, ont, y en un petit puig, s'aixeca'l poble d'aquest nom. Sens res més de notable, s'arriba a Lugo, que bé val la pena d'una visita detinguda.

Lugo es una vila d'uns 25,000 habitants. Fou l'antiga capital de la regió gallega, y actualment ho es de la provincia del mateix nom. Per sa especial situació, fruï Lugo en la antiguitat una importancia política que avui no té. Poblada pels celtes, que hi tenien el principal de llurs santuaris nacionals, degué an aquestes circumstancies la supremacia que li donaren els romans fent-la cap d'un dels tres convents jurídics en que en aquella època dividiren Galícia. No va perdre sa importancia durant el període sueu, puix alguns dels seus reis hi tingueren sa cort, fins que en els primers temps de la reconquesta, *Alfons el Cast*, després de molts dubtes, traslladà la seva cort a Oviedo, perdent-hi aixís la ciutat; si bé ab tot y això conservà son caràcter de metròpoli civil y religiosa que tenia, fins que ab motiu de la descoberta de les restes de l'apòstol Santiago, y per consegüent la construcció y naixement de la població de Compostela, començà aquesta a endur-se-n'hi'ls fidels y a absorbir-li de mica en mica l'importancia civil y religiosa de que havia gaudit fins aleshores, seguint fins als nostres dies restringida sa importancia a la d'una petita capital de provincia.

Lugo està situat sobre un petit puig a 640 metres sobre'l nivell del mar, el qual s'aixeca al mig d'una plana d'un radi de 5 a 6

kilometres. Al sud de la ciutat, y a un kilometre de distancia, hi passa'l Miño, qual naixement se troba a uns 70 kilometres al nord.

A l'entrar a la població criden l'atenció les muralles que l'envolten, atribuïdes als romans. Aquestes tenen uns 10 a 12 metres d'alçada y un desenrotllament de 2'1:5 kilometres, y són flanqueja-

MURALLES DE LUGO

des per torres semicirculars formant un magnífic passeig de circumvalació que per un cantó domina tota la vila y per l'altre la plana dels voltants. La vila no omple pas tot el recinte, quedant grans espais antigament habitats y convertits avui en jardins y horts. Lo demás de la població es ben construït. Els carrers, com quasi tots els de les poblacions gallegues, estan empedrats ab grans llosanes de granit, material ab que estan construïdes totes les cases.

La plaça Major circumscriu un quadrat perfet, essent-ne una bona part porticada y tenint en son ala major la casa de l'Ajuntament y en la part oposada l'Alameda, passeig de grans arbres, ont hi ha kiosc pera música y en el centre una font monumental.

Apart de les muralles, poques y de poca importància són les restes que de la dominació romana's conserven.

El més important edifici es la Catedral: sòlida construcció, barreja d'estils, desde'l romànic fins al neoclàssic. La primitiva iglesia, de la que apenes queda cap rastre, fou edificada sobre l'any 800. L'actual fou començada per Alfons IV en 1129, quedant

CASA DE L'AJUNTAMENT DE LUGO

acabada l'obra en 1177. La planta es de creu llatina, però de braços molt curts.

En l'altar major, y en virtut d'un privilegi especial, hi ha exposat permanentment el Santíssim Sagrament. Entre les varies capelles que voltan dit altar major se troba la dedicada a *Nuestra Señora de los Ojos Grandes*, d'estil barroc. Exteriorment no se pot formar concepte de com fou la Catedral, per les moltes construccions afegides y restauracions que ha sofert; de manera que sols queda la fatxada y portic nord, la porta del qual es la generalment usada pera entrar al temple. Té un pòrtic gòtic y la porta es romànica, ab el timpà lobulat ostentant en el centre la figura del Salvador, sent molt notables els ferros romànics, molt ben conservats, que

hi ha en les portes. La fatxada principal y els claustres són obra del segle XVIII. La primera ja té certa grandiositat, però es més teatral que severa. El claustre es molt ben proporcionat, però'l seu estil guarda poca harmonia ab l'interior de l'edifici.

Mereix també ser visitada la plaça de Sant Domingo, ab els convents de Sant Francisco y Sant Domingo quasi tocant-se.

Compta Lugo ab altres edificis menys importants, com l'hospital, la presó, el palau episcopal, etc., etc.

A un kilòmetre de la població, y a la ribera mateixa del Miño, brollen uns riquíssims manantials d'aigües sulfuroses a 44° y clorurat-sòdiques que s'exploten actualment, havent-ho ja sigut també en època romana, segons se dedueix d'unes restes de piscines y d'unes termes d'aquella època que encara avui se conserven.

Sortint de Lugo en direcció a la Coruña, s'atravessen un bonics paisatges, y entre altres pobles se passa per Betanzos, bellissimament situat al fons de la ria del mateix nom.

Desde'ls temps més antics se coneix la Coruña, capital de la tribu brigantina dels celtes, capital y port d'aquell poble del qual la tradició diu que construí la famosa *torre d'Hèrcules*, en peu encara, però que, per les moltes restauracions que ha sofert, ni senyal conserva de la primitiva. Fou la Coruña dominada pels romans y gots, aixís com també fou saquejada y presa per Almanzor després d'haver destruït a Compostela, y en 844 fou assaltada pels normands, havent sigut aquests expulsats pels naturals. Desde llavors fou ciutat de domini reial, governada per comtes; y, després de moltes qüestions y revoltes per drets de senyorijs y intents de apoderar-se'n els templers, y havent seguit totes les vicissituds d'aquelles èpoques feudals, al constituir-se'ls regnes de Castella y León quedà definitivament incorporada a la nació espanyola.

La Coruña, població d'uns 50,000 habitants, s'assenta en una península y es d'un aspecte molt alegre. D'edificis notables apenes ne té cap, essent un del més antics l'abans anomenada *torre d'Hèrcules*, que es de planta quadrada, de 8'50 metres de costat per uns 28 d'alçada, y serveix actualment de far de segon ordre.

La ciutat està dividida en dues parts: la vila alta o vella, situada en la part més alta y defensada per un antic fort y per restes de antigues muralles, y la vila baixa o moderna. Entre les diferents defenses que té, se poden citar el castell de Sant Diego, que junt ab el de Sant Anton, situat en un illot, formen la clau del port; ademés té'l castell de Santa Cruz y la bateria d'Oza, que defensen la rada. La població nova es molt neta y compta ab hermosos carrers,

sent dignes de menció *la calle Real*, molt concorreguda y ont se troben els millors establiments, cafès, societats de recreu, etc.; *la de Riego de Agua*, prolongació de l'anterior, ab un bonic teatre; *la de San Andrés, el Cantón*, etc., etc. Com a passeigs té'l *Relleno*, ab bonics jardins, y el jardí de *San Carlos*, molt petit, però d'un caràcter d'època molt interessant. Està construït sobre un baluart, y en el centre hi ha un monument funerari ab l'enterrament del general anglès Sir Jhon Moore, qui morí en 1809 en combat contra els francesos manats pel mariscal Soult.

El port es molt gran y segur y de molta importància comercial.

Com a iglesies, la més important es la de Santa Maria, d'estil gòtic, ab un pòrtic normand. Les demés són relativament modernes y d'escas interès.

Pera anar a Santiago, el camí més breu, y avui bastant avinent, es la carretera que uneix abdues poblacions, havent-hi actualment muntat un magnífic servei d'automòbils que en quatre hores fan el recorregut. L'aspecte dels paisatges que s'atravesen es molt pintoresc, aixís com també'ls pobles que s'hi troben, entre'ls quals y com a més importants poden citar-se Carral y Ordenes.

Al ovirar-se Santiago, impressiona ja desde'l primer moment la silueta moguda que presenta y sa multitud de campanars, dominant el conjunt la massa imponent de la Catedral.

Santiago, que compta més de 30,000 habitants, està construït sobre un puig isolat y rodejat d'hermoses montanyes que limiten son horitzó a un radi de 5 a 6 kilometres, essent la més alta de totes *el Monte Pedroso*, de 594 ms.

L'origen de la ciutat es degut, segons la tradició, a Teodomir, bisbe d'Iria (avui Padrón), qui en 835, havent sigut informat que en un petit bosc de sobre una montanyeta inhabitada hi apareixia a la nit una estrella, volgué esbrinar lo que era y començà a fer tallar el bosc y a fer excavacions en el punt en que la dita estrella se mostrava, trobant-hi soterrat un sepulcre o urna de marbre, y dins d'aquest un cos que per diferents senyals fou reconegut com el del apòstol Sant Jaume. Aquest descobriment féu gran sensació en el món catòlic; de tal manera que, havent-s'hi personat el rei Alfons II, manà construir-hi desseguida una capella. Gran nombre de fidels vingueren a establir-se al seu voltant, y augmentaven cada dia les construccions pera hostatjar a tanta gent com hi acudia, formant-se un vertader poble. El papa Lleó III autoritzà a l'abans dit bisbe Teodomir la traslació de la Sèu del seu bisbat a Santiago, que rebé'l nom de *Campus Stellæ* ó *Compostela*.

Els reis que succeïren a Alfons II prodigaren a aquesta població grans dons y privilegis, y Alfons *el Gran* féu construir una basílica de pedra y marbres en lloc de l'humil santuari, la qual fou destruïda junt ab la població per Almanzor, fins que, reconquerida

VISTA GENERAL DE SANTIAGO

per Bermudo, restaurà en part el temple, y en 1082 Alfons VI començà l'edificació de la Catedral actual sobre la planta de l'anterior.

Entre'ls molts monuments que té Santiago, població verament monumental, el més important es sens dubte la Catedral. La fatxada principal, o del Obradoiro, les torres de la qual tenen una alçaria de 67 ms., data del segle XVII, així com també la de Azabacherías y moltes de les reformes exteriors y algunes d'inte-

riors que en aquella època s'hi feren; quedant exteriorment, de la primitiva iglesia, la porta dita *de las Platerías*.

La planta forma una creu llatina ab tres naus, tenint 75 metres de llarg per 57 d'ample. En el absis s'obre la porta dita *Santa*, que unicament resta oberta'ls anys sants o de jubileu, que s'hi

PÒRTIC DE LA GLORIA, DE LA CATEDRAL DE SANTIAGO

celebra aproximadament cada 10 anys. Entre les moltes capelles notables se poden citar la del Pilar, la del Marquès de Santa Cruz, la de la Concepció, la de la Corticela, la de la Soletat, decorada ab marbres preciosos, y sobre tot la *de las Reliquias*, notable per la gran quantitat que'n guarda, havent-hi també'ls sepulcres de Raimon de Borgonya, primer comte de Galicia; de Ferran II de Leon, de Alfons IX de Leon, de Joana de Castro, dòna den Pere *el Cruel*, y de l'emperatriu Berenguela, primera muller d'Alfons VII.

En l'ala que correspon a la fatxada principal, s'hi troba'l cèlebre pòrtic de la Gloria.

Dit pòrtic va esser acabat en 1188 pel mestre Mateo després de vint anys de treball. Està dividit en tres cossos carregats d'es-

culptures y ocupa tota l'amplada de la gran nau. Un esplèndid portal doble correspon a la nau central; dos portals igualment rics precedeixen a les naus laterals; y la columna que divideix el portal del mig està primorosament esculpturada, representant l'arbre genealògic de Jesús. A sobre d'ella hi ha sentada, ab el bordó de pelegrí a la mà, l'imatge de Sant Jaume; en els costats del mateix, junt als arcs laterals, hi han representats els apòstols y profetes; en el timpà de l'arc se troba l'imatge de Jesús, assegut ab les mans aixecades y coronat ab corona de rei, voltat pels quatre Evangelistes y vuit angels ab els atributs de la passió. Darrera, y més petites, s'hi veuen les 42 figures dels elegits; y en l'arquivolta una colla de músics tocant citares, simfonies, arpes y violes. La composició simbolisa l'aparició de Crist en el judici final. En el portal lateral y de la dreta hi ha representat l'Infern, y en el de la esquerra'l Purgatori, del que's veuen sortir les ànimes, simbolisades per nens, pera compareixer al jutjament darrer. En la part interior, al peu de la columna central, s'hi troba agenollada una figura que diuen ser la del mestre Mateo, que se suposa enterrat allí mateix. Tal es en síntesi el tant justament alabat pòrtic de la Gloria.

L'altar major està tancat per una bonica reixa de bronze, aixecant-s'hi un baldaquí monumental d'un barroquisme pesadíssim y de molt mal gust: l'altar està tot recobert de plata. Sobre d'ell hi ha colocada l'imatge de l'Apòstol assentat, cobrint ses espatlles una riquíssima pelerina de plata y tenint a la mà'l bastó de pelegrí. Sota l'altar major hi ha la cripta o capella subterrània ont reposen les despulles de l'apòstol y dels seus deixebles Sant Teodor y Sant Atanasi. El claustre passa per ser un dels més grans d'Espanya y forma un quadrat regular de 39 metres de costat, d'estil gòtic y d'hermoses proporcions. La Catedral ocupa tot un dels costats de la grandiosa Plaça Major, essent ocupats cada un dels tres costats restants per un edifici: el del N. per l'Hospital Reial, fundat pels Reis Catòlics; el del S. per l'Escola Normal y Facultat de Medicina, y el de davant de la Catedral pel grandióssim edifici de l'Ajuntament. Entre altres edificis notables han de mentar-se'l de Sant Martí, vastíssima construcció destinada a Seminari; l'Universitat, el convent de Sant Francisco, la Colegiata de Santa Maria de Sar, monument romànic interessantíssim ab un notable claustre, y altres convents y iglésies de menys importància.

Aquest any, y pera celebrar ab més lluïment l'Any Sant o del jubileu ha tingut lloc l'Exposició Regional Gallega, molt interessant, essent de veritable importància la secció arqueològica.

Santiago està unit ab Carril y Villagarcia per un ferro-carril de 62 kilometres. Es molt pintoresc tot el recorregut que passa per l'important vila de Padrón y la de Puente Cesures.

Abans d'arribar a Carril se troben unes ruïnes dites *las Torres del NO*.

La xamosa y pintoresca població de Villagarcía està empla-

INTERIOR DE CASA DE LA MARQUESA, A VILLAGARCIA

çada al fons de l'immensa y abrigada ria d'Arosa, que, junt ab la de Vigo, Pontevedra, Noya y Cea, formen com els cinc dits de la mà y donen un aspecte molt típic an aquesta part de la costa occidental de Galicia.

Villagarcía té un port de molta importancia comercial. Prop de Villagarcía hi ha els importants establiments balnearis de Caldas de Reyes y Cutis.

Entre les moltes illes escampades per dintre la ria, s'hi compta la de la Toja, cèlebre pels seus llots medicinals, indicats pera les malalties de la pell. Una societat anònima se n'ha emprès l'explota-

ció, havent-hi començat a construir un magnífic y grandió hotel ab totes les comoditats y avenços moderns; lo que, unit a l'esplèndida situació del lloc, ha de contribuir en gran manera a fer-lo un dels balnearis més concorreguts d'Espanya. Actualment s'està construint un pont d'uns 200 y tants metres pera unir l'illa al continent, fent així més avinent l'accés, que podrà fer-se en automòbil desde Villagarcía, quan avui pera anar-hi cal embarcar-se a Cambados, distant 10 kilometres de Villagarcía, y fer un trajecte de mitja hora de barca.

FRANCESC BLANCH Y SINTAS

(Acabarà)

Clixés de l'autor

ULISSES Y POLIFEM EN LA RONDALLÍSTICA CATALANA

Tots els fets que han influït poderosament en l'humanitat, el poble 'ls ha contat fantasiant-hi y adulterant-los evidentment, sent de difícil reconeixement quan ens en separen unes quantes centuries.

Si 'ls fets són de tal mena que representin les lluites primeres que 'ls pobles varen haver de sostenir pera constituir la llur nacionalitat, revesteixen el caràcter d'epopeia, ab proeses y fets heroics que cap persona nada pot dur a terme: són gestes d'hèroes divinisats a força de ser venerats pels nacionals.

Si anem doncs a buscar a la Grecia primitiva, la dels temps heroics, un aconeteixement capdal tal com la guerra de Troia y les seves conseqüències, ho trobarem abultat per una imaginació sense límits, sublimat per una adoració fervent y poetisat per un esperit patriòtic prodigiós.

No anem a tractar ara de lo que 'n podriem dir la crítica: no es el nostre objecte. Agafem la narració tradicional, la llegenda embellida per un dels més grans poetes que'l món ha vist: per Homer.

Homer va recullir tot el cicle de llegendes referents a l'esmentada guerra y en va compondre dos poemes que han tingut els honors de l'immortalitat: *L'Iliada* y *L'Odissea*.

En *L'Iliada* descriu la guerra de Troia, y en *L'Odissea* el retorn d'Ulisses.

Tots dos fets havien de ferir fortament l'imaginació popular;

però ab tot y que lo més notable es la guerra, com sigui que tota ella's presenta com un teixit emmaranyat de batalles, sembla que no es tant a propòsit pera ser recordada y narrada, sobre tot fòra de Grecia, com el retorn d'Odisseu, o sigui d'Ulisses, que apareix com el tipo heroic de la prudencia a l'ensems que de la valentia, oferint una serie d'interessantíssims episodis y aventures que, malgrat y ser fabuloses y no poder identificar-nos-hi ara, sempre's llegeixen ab gust.

Anem a donar una petita noció de *L'Odissea*, o *Ulissea*, com alguna vegada s'ha tractat d'anomenar, preferint el nom llatí d'Ulisses al grec Odusseus. Aquest poema èpic, escrit en dialecte jònic, aixís com *L'Iliada* va ser-ho en eòlic, consta de 24 cants y sembla que va ser fet en els últims temps d'Homer. Tanta diferencia s'hi nota en la manera de fer, que no falta qui atribueixi la paternitat del poema a algun altre molt posterior; lo qual no es gaire probable, perquè l'autor capaç d'inventar el conegut episodi de Nausicaa, tant celebrat pels literats de per tot arreu y de tots els temps, segurament no hauria quedat ignorat per la posteritat tractant-se de Grecia, la terra de l'art y del culte a la bellesa.

L'argument pot sintetisar-se així:

«Vuit anys després de la presa de Troia, tots els cabdills del exèrcit grec han tornat a llurs reialmes: no més Ulisses, perseguit per l'odi de Neptú, erra per l'Oceà y no pot arribar a Itaca. Durant sa absència, una pila de pretendents se disputen sos dominis creient-lo mort y es gasten ses riqueses, menjant-se-li 'ls remats y bevent-se-li 'ls vins en orgies. Penèlope, la seva dòna, se queda a Itaca, y els pretendents la volen obligar a escullir d'entre ells un segon marit, sent en va que plori y pregui. Per última gracia, obté poder acabar, abans de triar-se'l marit, la tela que ha de servir de llençol a Laertes, el pare d'Ulisses, y de nits desfà lo que ha teixit de dies; però se li descobreix l'astucia, y, pera evitar un terrible càstic, cal que's decideixi desseguida. Mentres tant, Telèmac, fill de Penèlope, se'n va a Grecia a fi d'interrogar als companys d'armes de son pare, Nestor y Menelau. Mentres que ell s'està a Esparta, Ulisses estava detingut a Calipso pels encantaments de l'encisadora Circé. Per fi se n'escapa, però sense cap dels seus companys, y la tempestat el llença a les costes de l'illa dels Feaciens, ont es acullit per la filla del rei, la graciosa Nausicaa. La noia 'l porta a son pare Alcinous, y Ulisses, pera satisfer la curiositat dels hostes, els conta ses aventures: com, errant per la mar desde la caiguda d'Ilion, s'ha escapat de Caribdis y Scylla, al cant de les

Sirenes, a la maga Circé, al cíclop Polifem, als Lestrigons, a l'amor de Calipso, que'l va retenir set anys a l'illa Meravella; y enterneix a la vegada als Feaciens, que, després d'haver-lo tractat de la manera més amable, el comblen de presents y el fan pujar en un de llurs vaixells pera retornar a sa patria. Ulisses dormia quan el vaixell va arribar a les platges d'Itaca: els Feaciens el varen deixar adormit en la terra nadiua ab els tresors que li pertanyien. Quan ell s'assegura, al despertar-se, que'ls Feaciens no l'havien pas abandonat, se'n va a casa d'Eumea, el guardià dels seus remats y el més fidel de sos servidors, y allavors sab tot lo que li ha passat durant sa llarga absència de 20 anys. Telèmac es retornat del seu viatge y ha escapat dels paranys que li posaven els perseguidors de Penèlope pera fer-lo morir. Arriba a casa d'Eumea y hi troba son pare, que's fa reconèixer, però exigint de Telèmac el secret més pregon sobre'ls seus designis. Disfregat de pobre, penetra en el palau, ont els pretendents devoren son patrimoni. Ningú'l reconeix, excepte'l goç vell Argus, símbol hermós de la fidelitat, que, mig mort en un femer ont els esclaus l'han abandonat, remena la cua y baixa les orelles així que sent acostar-se l'amo que l'ha criat, y s'esforça pera arribar fins a ell y mor d'alegria a sos peus.

Mentrestant Penèlope's prepara per últim recurs a prometre sa mà al pretendent que vencerà a tots sos rivals en el combat de l'arc. Però es l'arc d'Ulisses que s'ha de parar, y tots els braços són massa dèbils pera fer-ho. El captaire demana pera provar-ho, y es objecte de les burles de tots. No obstant, gracies a l'intervenció de Telèmac, li es concedit. Para l'arc ab braç ferm y sense esforç, y després, ajudat de Telèmac, d'Eumea y d'un altre servidor fidel, fa pagar als pretendents y a llurs còmplices el preu de llurs crims, immolant-los tots successivament. Allavors l'hèroe pren sa forma primera de bellesa y es fa reconèixer a Penèlope. L'endemà se'n va de la ciutat pera sustreure-sal furor dels parents dels que s'ha venjat y pera visitar a Laertes, son pare, ja vell, resident en el camp. Els seus enemics van a perseguir-lo fins allí; però, després d'una lluita curta, se conclou la pau gracies a l'intervenció dels déus.»

Tots aquests aconteixements són extraordinaris; y, d'entre tots, el que ofereix més caràcter meravellós, comparable a les fantasies orientals, sense aquell seguit de transformacions que arriben a fer perdre l'esma, es sens dubte l'episodi d'Ulisses al trobar-se ab els seus en la cova de Polifem, en l'illa dels cíclops.

El canibalisme de Polifem, les angunies dels presoners, l'ardi-

desa y l'enginy a la vegada de que's valen pera matar-lo, la manya no sospitada pera escapar-se de les urpes del cíclop fer; tot això són elements de primer ordre pera una societat primitiva, adoradora d'hèroes esforçats, que, sent-ho ja cadaú d'ells mateixos, sols podia admirar lo que sobrepassés d'humà.

Per això Homer, al contar-ho, ho fa ab colors vius, ab paraula vibrant y sense caldre-li rebuscar efectes, perquè l'escena ja té prou relleu per ella mateixa.

Com que ella ha de ser la base del nostre modest estudi, la transcriurem gairebé al peu de la lletra, pera que's pugui jutjar com ha subsistit a través dels segles.

«Arribats que forem, vegerem cap a mar, en la part més sortida d'una immensa montanya, una cova coberta per un bosc de llofers, lloc que servia de cort a nombrosos remats de cabres, bèn y ovelles. L'espaiós pati estava tancat per una paret feta de roques grosses y irregulars, y li feien ombra les copes atapaïdes de pins y alzines que semblava que volien tocar al cel.

Aquella cova immensa serveix de casa a un terrible gegant que viu tot sol y retret sense comunicar-se ab cap altre de la seva raça. Sa única ocupació es cuidar-se de sos nombrosos remats y forjar en son pensament projectes crudels y monstruosos. Sa vista no més inspira que terror, y un s'imagina, al veure-l, estar davant d'una roca aïllada, el qual front, eríçat de boscos, domina una llarga cadena de montanyes.

Ordeno als meus companys que vigilin el vaixell y esculleixin d'entre ells dotze dels més determinats y valents pera seguir-me, y m'avanço emportant-me'n un bot de vi exquisit y alguns aliments, perquè'l cor m'avisava que trobariem un home dotat d'una força terrible, ple de feresa y sord a totes les lleis.

Arribats que forem a l'entrada de la cova, vegerem que era buida: el gegant se n'havia anat a pasturar sos remats.

Varem entrar, y quan forem dins varem quedar admirats de l'ordre y abundor que hi regnaven.

Els nombrosos paners se torçaven al pes de tants formatges.

Una multitud d'anyells y cabrits estaven apilotats dins d'un gran pati, perfectament separats per valles, els més grans, dels que acabaven de néixer.

Tots mos companys m'aconsellen que, prenent alguns d'aquells paners de formatges y un remat de tendres cabrits, tornem a la nostra nau. Jo no vaig voler escoltar-los. Per què no ho vaig fer? Jo volia veure al cíclop, costés lo que costés, pera saber si'n rebria al-

guna prova d'hospitalitat. Desgraciadament aquesta hospitalitat va ser fatal pera alguns dels meus companys.

Encenguerem foc, y, després d'haver-nos alimentat ab la llet robada y d'haver-ne ofert les primícies als déus, l'esperàrem a dins de la caverna.

A l'últim veiem que arriba, precedit d'una part del seu remat. Entra a la cova, descarregant-se d'un pesat feix de llenya que porta pera preparar el seu menjar. Al descarregar-se d'aqueixa llenya, tota la montanya ressona; y nosaltres, esglaiats, correm a arrupir-nos al fons de la cova ab les cabres y les ovelles, que esperen ser munyides pel gegant.

Ab una pedra grossa tanca la cova (vint carros de quatre rodes no podrien somoure la pesada porta que ha posat) y se'n va a munyir les ovelles y les cabres que tenia a punt. Quan ha acabat, torna a portar a cada petitet a que mami de sa mare, fa metons d'una part de la llet, posant-los en paners artísticament treballats, y buida l'altra en gerres, perquè li ha de servir de beguda a sopar.

Havent acabat aquests treballs, ens veu: «— Oh estrangers! — exclama. — Qui sou? De quines platges heu vingut a aquesta vall? ¿Es el comerç l'objecte del vostre viatge, o bé, despreciant la mort, recorreu les mars ab la proa errant pera devastar totes les comarques?» Així diu, ab veu aixordadora, el monstre. Y el seu aspecte esgarriós gela'ls nostres cors d'espant. Però jo'm sobreposo an aquest sentiment y li responc: «—Venim de Troia, esgarriats pels vents y fugint de les urpes de Neptú, y no esperem més que reveure la Grecia, nostra patria. Hem siguts tirats (així ho ha volgut Júpter) de perill en perill fins an aquestes platges ignorades. Nosaltres ens gloriem d'haver seguit en els combats a aquell Agamenó la qual anomenada no pot igualar cap mortal: tal va ser l'esplendor que ell va reduir a cendres y tal el nombre de pobles dels que'l seu valor triomfà! Ara venim a abraçar tos genolls: concedeix-nos hospitalitat o un senzill do de ta benvolença. Gran personatge, respecta als déus: nosaltres t'ho supliquem. Recorda-t que Júpter, protector de l'hospitalitat, guia'ls nostres passos y es el venjador sever dels nostres ofesos.» Així jo li vaig parlar, però sa resposta'ns demostrà tot lo crudel y salvatge que era. «—O tu no tens sentit comú ¡oh estranger!—va dir—o véns de terres molt llunyanes. Tu que parles molt especialment del temor y respecte als déus, sàpigues que'ls cíclops no temen a Júpter ni a la colla afortunada dels immortals: nosaltres ens creiem superiors a llur raça. No creguis, doncs, que la por de la venjança'm faci tenir pietat de tu y dels teus companys. Però

diga-m: aont has deixat la teva nau? es en costa veïna?» Jo coneixia massa lo fingit d'aquesta pregunta pera contestar-li llealment: així es que, tornant-li engany per engany, li vaig respondre: «—El terrible Neptú va fer estrellar la meva nau contra unes roques lluny d'aquí: a l'altre extrem de les vostres terres es allí aont sa mà l'ha fet enfonsar, quan erem també perseguits per la tempestat. Sol ab aquests companys m'he pogut escapar de la mort.»

El gegant, després d'haver escoltat aquestes paraules, restà en pregon silenci; y, després de breus moments, s'aboca damunt nostre, allarga sos braços formidables envers dos dels meus companys y els rebat contra la roca. Llur cervell surt a bocins per llur crani trocejat, y la sang forma reguerons per dintre de la cova. Després els desconjunta y els devora com ho hauria fet un lleó salvatge; s'abeura en llur sang, xucla'l moll de llurs òssos, y en pocs moments no queda res d'ells: ni òssos, ni entranyes, ni sang. Al veure aquest terrible espectacle, plorant evoquem a Júpiter. L'esglai ens deixa a tots petrificats.

El cíclop, havent-se atipat de carn humana y després d'haver begut una gran gerra de llet, s'ajeu tant llarg com era en mig dels seus remats. Deixant-me portar per l'indignació que'm domina, agafó l'espasa y me'n vaig vers al gegant, pera traspasar-li'l cor; però la prudència'm detura. Després d'aquest cop, què fariem? Els nostres esforços reunits no conseguiriem treure la pesada roca que tanca la cova, y la mort més espantosa'ns sobrevindria. No tenim més remei que esperar l'aurora.

A trenc d'auba'l gegant torna a encendre foc, munyeix sos remats, torna a fer mamar els petits, y agafa a dos dels nostres pera'l seu dinar.

Quan sa fam es satisfeta, obre la cova ab la més gran facilitat, fa sortir sos remats y la torna a tancar. Acabat això, fa un fort xiulet, que tot ho fa tremolar, y aboca sos remats a la montanya.

Quedem sols dins d'aquell antre. Jo forjo en mon pensament diferents projectes de venjança, incert de si Pal·les me concediria la gloria de castigar a aquell monstre. Després de molt rumiar me decideixo pel següent partit: Hi havia prop de la paret de tanca una grossa barra que era una olivera que'l cíclop havia arrenecat, perquè, havent-se assecat, li servia de bastó. Ens semblava veure'ls pals més alts de les naus de 20 rems: tal era la llargada y el gruix d'aquella soca. Ne trencó alguns troços, y després el dono als meus companys pera que l'allisin bé, y jo li faig una punxa, que endureixo al foc que ha deixat el gegant. Quan tinc aquesta arma llesta, la vaig

a amagar al fons del femer. Ordeno desseguida als meus que se sortegin quins són els que ab mi han d'aixecar aquella arma pera enfonsar-la dins de l'ull del gegant quan estaria ben adormit. La sort esculleix, com jo desitjava, a quatre dels més valents, y jo m'ofereixo voluntariament a portar a cap l'empresa. A la caiguda del dia torna'l cíclop, y aquesta vegada fa entrar tots sos remats a dins de la cova, justament lo que jo desitjava: era que un déu ens ajudava ja.

Després d'haver tornat a tancar la cova, omple una gran gerra de llet; dos dels meus companys li serveixen per fer son sopar. Llavors, agafant jo una copa del vi excelent que portavem, li dic: «—Cíclop, que has pogut alimentar-te de carn humana: té, beu aquest vi: així sabras quin tresor guardavem dins de la nostra nau. Ne vaig poder salvar el que hi ha aquí, pera poder-te'n oferir libacions, com als déus, si afavories mon retorn a la meva patria; més ton furor ha traspasat tots els limits. Barbre! Qui d'entre els romans voldrà acostar-se a la teva illa? Avergonyeix-te de ta feresa!».

Acabant jo de dir aquests mots, ell pren la copa y beu; saboreja aquella beguda deliciosa y me'n demana més. «—Dóna-m, amic meu, una altra copa d'aquest vi. Diga-m ton nom, que vui concedir-te un present que t'alegrará moltíssim. La feconda terra dels cíclops produeix també bon vi, però no's pot comparar ab aquest suau nèctar que sens dubte baixa de les copes dels déus.» Jo satisfaiç sos desitjos: tres vegades li omplo la copa, y tres vegades, l'insensat, la buida. Quan els vapors del vi varen enfosquir sa raó: «—Estimat cíclop—li dic:—tu'm preguntes mon nom. Vaig a dir-te'l: tu compleix ta promesa. *Ningú* es el meu nom: així m'anomena mon pare, ma mare y tots els meus.» «—Oh, bé!—respon ab feresa.—*Ningú* serà l'últim de sos companys que jo devoraré: aquesta es la prova d'afecte que't dono.»

Acabats de dir aquests mots, s'estén a terra cedint al pes de la sòn que'l domina. Quan dorm, a compas dels roncs que surten de sa boca, hi surten també glops de vi barrejats ab bocins sagnants de carn humana.

Llavors, agafant la barra d'olivera, l'enfonso en un munt de cendres roentes y encoratjo als meus companys pera que cap d'ells, deixant-se dominar per l'espant, m'abandoni en el moment del perill.

La soca verda anava a encendre-s, y per l'altre cap era d'un roig roent. Corro a treure-l, y els meus companys me volten.

Un déu ens encoratja. Dirigim la punxa aguda al mig de l'ull

del cíclop. Jo, agafant l'altre cap, l'enfonso y el faig rodar entre les mans. La sang salta al voltant de la punxa roenta; el seu vapor bullent crema les pestanyes y les celles del monstre; y la sang, al contacte de la barra abrusadora, espetega com el ferro roent al contacte de l'aigua freda quan el ferrer li submergeix.

El cíclop esclata en crits tant espantosos, que tota la montanya ressona. Esgarrifats, tots fugim d'ací y d'allà pels recons de l'antra, y ell s'arrenca l'estaca que li hem clavat, tota molla de sang, y la tira a curta distancia.

Ab sa forta veu crida als demás cíclops que viuen escampats per la montanya. A sos crits arriben de totes parts colles de cíclops, que volten l'antra y li pregunten el motiu de sos planys. «—Oh Polifem! ¿Quina desgracia't fa elevar, al mig de la nit, uns crits tant formidables que allunyen la sòn de les nostres parpelles? Algú dels mortals t'haurà robat els remats? O t'arrancaria la vida per medi de l'engany o la força? Quin es el nom de l'atrevit?» «—Ai, amics meus! *Ningú!*—respon el gegant.—Soc victima, no pas de la força, sinó de l'engany.» «—Què vols dir? Ja que, segons confesses, no has tingut cap insult vertader dins de ta solitaria cova, què vols de nosaltres? Somet-te als mals que Júpiter se plau d'enviar-te; invoca a Neptú, el teu pare, que es rei de les ones.» Y al mateix temps se retiren.

Jo reia, dintre meu, d'haver-los enganyat a tots ab aquest nom.

El cíclop exhala grans gemecs, atormentat pel mal que l'ull li fa, y a les palpentes arriba fins a la porta y treu la pesada pedra. S'asseu, y extén sos braços pera agafar al que vulgui escapar-se sortint ab sos remats. Que innocent me creia! Jo meditava'l medi pera fugir de la més espantosa de les morts. Vaig formar promptament, en el meu esperit, tots els plans que la prudencia podia dictar-me, puix se tractava de la nostra vida, y a l'últim me vaig decidir per aquest.

En la cova hi havia hermosos moltons: vaig juntar-los de tres en tres y lligant-los ab vimets que servien de llit al gegant, y a sota'l del mig hi lligo a un dels meus companys, y aixís el de cada costat, assegurant-ne la fugida. Hi havia un boc d'una gruixaria terrible y era'l més distingit del remat per sa força y sa bellesa: el vaig agafar y me vaig arrapar bé sota'l seu ventre, aguantant-me fort a la seva llana; y així'm vaig quedar agafat ab una fermesa increïble.

Tant bon punt apunta'l dia y el cel se comença a enrogir, tots els moltons s'aboquen cap a la porta de la cova pera anar a pasturar;

les cabres, que no han sigut munyides, retrunyen per la cova ab llurs bels.

El cíclop, tot estant-se a la porta, era atormentat per forts dolors; però passava ses mans per les peludes espatlles dels bèns, que s'empenyien pera sortir al defòra. Al fi surt l'últim bè de la cova, y el terrible Polifem li passa les mans per l'espatlla y, reconeixent-lo, el detura. Jo fins m'aguantava'l respirar, tement que'm trobés, perquè encara m'aguantava a sota. Després de breus instants, li diu: «—Bè, amic meu: per què surts avui l'últim de ma cova? Fins avui tu caminaves al davant del reumat; cada matí eres el primer que pasturaves el forratge dels camps; tu eres el primer de beure en els rius; y, tot just la nit extenia sa negra ombra, eres el primer d'entrar en ma cova. Còm pot ser que avui siguis el darrer de tots? Anyores potser el no ser guiat per l'ull del teu amo? Un home pervers, *Ningú*, ajudat per sos companys, no menys perversos, m'han submergit en una nit eterna després d'haver triomfat de mes forces pel vi; però jo espero que encara no m'haurà escapat. Si podies sentir lo que jo sento, si'm poguessis dir en quin recó aquest desgraciat tremola y s'amaga a mon furor... ah! al mateix instant, de son crani trencat contra la roca, sortiria la sang y el cervell. El meu cor experimentaria una satisfacció després de la desgracia en que m'ha precipitat aquest enemic, el més vil dels homes.»

Acabades aquestes paraules, deixà passar el bè.

Al moment me desenganxo de l'animal que'm portava, deslligo als meus companys, y, apropiant-nos una part d'aquell bestiar, l'empenyem davant nostre pera retornar cap a la nau.

Nostres companys, que'ns creien morts, ens reben ab alegria. No obstant, ploren als companys perduts.

Però jo'ls interrompo les demostracions de dol pels companys perduts, y els ordeno que cuitin a ficar el reumat dins la nau; y després, immediatament, a grans cops de rems, ens allunyem de la costa.»

Pera no allargar aquest treball, suprimim el final de l'escena, o sigui quan el gegant surt en persecució d'Ulisses y sos amics, que conseguixen escapar-se per fi del furor de Polifem, cecat moral y materialment; no sense que'l lector arribi a experimentar alguna ansia, per semblar-li que, al seguir-los ab la fressa que fan, els assoleixi. Afortunadament pera ells, un vent salvador se posa a bufar, y en pocs moments s'allunyen d'aquella illa inhospitalaria, aont se n'ha faltat poc pera que s'hi haguessin quedat, víctimes de la voracitat del cíclop terrible.

Havia de ser tot això d'un efecte tant sorprenent, que va portar al gran Virgili, l'immortal autor de *La Eneida*, a copiar-ho exactament (no es pas l'únic troç, es cert, perquè cal tenir en compte que prenia a Homer per model) en son llibre III, llevat de l'equivoc del *Ningú* y de l'estratagema de sortir els presoners arrapats ab els bèns.

Justament lo últim, si Virgili va creure-s que era un detall no gaire a propòsit pera'l poema, es l'incident que s'escau millor pera la concepció popular, quan menys actual, que admira per igual la manya y la força. Y, fins tractant-se de rondalles, que si han sigut perpetuades ha estat gracies a llur fi educatiu envers les criatures, se comprèn perfectament que's tracti de fer ressaltar l'astucia y l'aixeriviment, pera que esperonin l'enteniment dels menuts; y, desde aquest punt de vista, creiem que'l cas referit es tema ben adequat pera això.

La rondalla en que més fidelment se reproduex l'escena aont surt a relluir integralment l'astucia empleada contra'l gegant ciclop, esclafant-li l'ull y sortint després l'hèroe agafat a la panxa del bè, l'hem arreplegada a Balaguer y diu així:

«LO DE L'HOME QUE LLEVAVA LA PELL DE L'ESQUENA»

Una vegada hi havia un pare y una mare que tenien tres fills. Com que no'ls podien mantenir, varen enjegar-los de casa. Primer el gran; y, ell que sí, camina que caminaras, va trobar a un home que portava un sac, y li va dir: «—Bon home: ¿no'm sabrieu pas cap casa pera anar a guardar bestiar al defòra?» «—Prou! Si vols venir ab mi, jo't llogaré. Però tingues per ben entès que'l dia que jo't mani alguna cosa y no me la facis te llevaré la pell de l'esquena.» Varen quedar entesos, y, encara no feia ni un parell de dies que'l tenia, que, perquè no va fer lo que ell li manava, li va llevar la pell de l'esquena y se'n va tornar a casa tot plorant.

El mitjà va dir que ell hi aniria y no li passaria res; però va fer com el seu germà. Aleshores el petit va dir que li deixessin anar an ell, que ja s'arreglaria; però sa mare no ho volia de cap de les maneres, dient-li: «—Sí, no més cal que, un que'n tenim de bo y sà, ara ens l'espatllin!» Però tant y tant va dir el petit, que al últim li varen deixar anar. El xicot se'n va anar a trobar l'home que havia espatllat els seus germans, y li va dir si'l volia llogar. «—No, que no't puc llogar, — li va dir — perquè'm fas llàstima,

perquè desseguida t llevaria la pell de l'esquena, com an els teus germans.» «— Vós proveu-ho, — li va dir el xicot — y farem un tracte. Me manareu una cosa: si la faig, jo us llevaré la pell de l'esquena a vós; y, si no, vós me la llevareu a mi.» Varen quedar entesos; y l'home, tot rient, li va dir: «— Te mano que vagis a pasturar el bestiar en aquella montanya d'allà tant lluny, que hi ha un castell guardat per un gegant.»

El xicot va dir que allò que li manava no era res, y que se n'hi anava tot cantant y ballant perquè ja veia llevada la pell de l'esquena al seu amo.

Va agafar el bestiar, y camina que caminaras, fins a arribar a la montanya. Allí va començar a fer pasturar el bestiar. Y, quan feia dos o tres dies que hi eren, veu venir un gegant molt gros, molt gros, ab un ull al mig del front y ab un remat de bèns molt grossos; y, al veure-l, se li acostava tot cremat y li diu: «— Què hi fas, aquí? ¿No sabs que aquesta es la meva montanya y que la necessito tota pera'ls meus corders? Si no te'n vas te mataré.» «— Doncs no me'n puc anar, — va dir el xicot — perquè'l meu amo'm mataria.» «— Doncs mira: si no fas lo mateix que jo faré, te mataré. Puja!» Y tots dos se'n varen anar al cap-d'amunt de la montanya. Quan hi arribaven varen passar per davant d'una font, y el gegant va omplir una gran gerra d'aigua y va dir al xicot: «— A veure si portes tanta aigua com jo.» El xicot comença a treure terra del voltant de la font, y el gegant li va dir: «— Què fas?» «— Oh! — va dir el xicot: — Me'n vui endur la font y tot.» «— Deixa-la, deixa-la! — va dir el gegant. — D'això has guanyat.» Després van arribar al castell, y el gegant el va fer entrar; y, després d'haver allotjat tots els seus bèns, el va portar a un lloc que hi havia molt de foc, y, agafant una pipa tota de ferro, va començar a encendre-la pera fumar-hi, y, de tant llarga que era y de tant que pesava, la tenia apuntalada a terra. Allavors va dir al xicot que, si ell no fumava com ell ab aquella pipa, el mataria. El xicot va dir que prou que ho faria; y, apuntalant-se a la punta de la pipa, va fer palanca y li va donar un cop tant fort com va poder al mig del front: tant, que, ab el cop y el foc de dins de la pipa, li va esclafar l'ull y el va fer cego.

El gegant feia uns brams que feien por; però'l xicot va córrer ont hi havia els bèns pera amagar-se, y el gegant també hi va fer cap per por de que'l xicot els hi prengués, y, posant-se a la porta, els va fer passar a tots un per un y els hi anava tocant el cap. El xicot se va veure perdut; y quina te'n fa? va agafar-se a la panxa d'un bè y va passar com els demés, perquè'l gegant no més els tocava'l cap.

Quan tots els bèns varen ser a fòra, el xicot va fer de pastor y va agafar tots els bèns de son amo y els del gegant, y montanya avall tant com podia córrer, fins que va arribar a la casa de son amo. Al arribar-hi li va dir que havia guanyat, perquè, a més de pasturar el bestiar a la montanya, havia guanyat tot aquell bestiar; de manera que, si no's volia deixar llevar la pell de l'esquena, li havia de donar una bossa d'or. L'amo li va donar una bossa d'or, y ell, ab tots aquells bèns del gegant, se'n va anar a casa seva y va viure feliç ab els seus pares y germans, que poc a poquet se varen curar.

(Acabarà)

MERCÈ VENTOSA

UNA IDEA Y UNA ADHESIÓ

No fa pas gaire temps que un dels nostres companys, en la festa inaugural del present curs del «Centre Excursionista del Vallès», va llançar l'idea de celebrar anyalment un aplec excursionista, una festa de germanor entre totes les entitats y agrupacions excursionistes de nostra terra, en la qual poguessim trobar-nos en un lloc y dia determinat, germanívolament aplegats baix l'ombra y protecció d'algun dels cims més enlairats de la nostra Catalunya, o bé d'algun dels seus més renomats monuments arquitectònics, tots els que, pertanyent an algun Centre o agrupació excursionista dels molts que hi han escampats arreu de nostra patria catalana, sentissin la necessitat d'aquest esplai y mutua comunicació a fi d'estrènyer els lligams amistosos que deuen formar y constituir la familia excursionista que sent bategar el seu cor a impulsos d'uns mateixos sentiments y aspiracions. No cal dir que trobem molt profitosa aquesta idea, y molt convenient la seva pràctica y propera realisació.

Per aquells mateixos dies altre company, redactor sportiu d'un dels diaris de la nostra capital, va llençar altra idea: la d'organisar a Barcelona, y en la temporada de primavera, una setmana sportiva, durant la qual se celebressin festes pertanyents a les diverses manifestacions sportives que tant vénen arrelant-se a nostra terra, com curses d'automòbils y de cavalls, concursos de natació y d'aviament, grans partits de foot-ball, de tennis, etc., etc.; com també excursions diverses per diferents encontrades. No cal dir que igualment

trobem molt encertada aquesta idea, a la qual ens adherim ab entusiasme, responnent aixís a l'alusió que se'ns féu desde les planes del mentat diari.

Més, pera realisar aquesta idea de la celebració d'una setmana sportiva, manca organisar-se convenientment, essent precisa la cooperació de totes les societats y centres sportius de nostra capital. Per això caldria que alguna de elles prengués l'iniciativa ab tota fe y decisió, començant els treballs preliminars; y per això creiem que ningú més indicat que'l mateix Ajuntament de Barcelona o bé la Societat d'Atracció de Forasters. Sia qui sia, pot comptar ab la nostra modesta cooperació.

Si arribava a fer-se aquesta «setmana sportiva», creiem que'l número a incloure-hi destinat a l'excursionisme, fóra la celebració d'aquell mateix aplec excursionístic de que abans parlava, que fóra segurament una de les festes més concorregudes y animades de la mateixa. Y, si no s'organisa la dita setmana sportiva, no per això s'ha de desistir de celebrar dit aplec, que sempre constituiria una festa agradable y verament suggestiva.

Avui que son ja tants els Centres Excursionistes y les Seccions excursionistes d'altres entitats, escampats per les diferents encontrades de la nostra Catalunya, crec fóra un èxit dita festa, per poca que fos la voluntat que s'hi posés. No es precís més que escampar l'idea, fer-la agradable y escullir lloc a propòsit. Per això, y com a primera tentativa, crec fóra encertadíssim un dels següents llocs: Montserrat, o bé Poblet; a racer de la tradicional montanya de nostra terra, o bé a l'ombra d'un dels monuments que més ens recorden les passades grandeses de nostra patria: abdós punts ab facilitats de comunicacions y estatge, y bells centres d'hermoses excursions.

L'idea està llançada: no dubtem que no faltarà qui la reculli y, donant-li forma y concreció pràctica, l'escampi a tots indrets en cerca d'adhesions y fent atmósfera apropiada y favorable a la seva realisació. A la Junta Directiva del nostre CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, a les dels «Centres» del Vallès, de la Segarra, de Lleida y de la comarca de Bages, y a les de les demés entitats y agrupacions excursionistes de Barcelona y de tots els indrets de la catalana terra, sotsmetem aquesta idea de la celebració d'un Aplec anyal de l'excursionisme català; a totes elles dirigim les anteriors indicacions pera lo que valer puguin; a totes preguem que meditin dita proposta, y que, cas de trobar-la acceptable, facin lo que puguin pera que la seva implantació arribi a ser un fet, constituent, si no un acte tras-

cidental, una festa íntima, expansiva, de germanor, sense encarqueraments oficials y aparatosos, y rublerta de franca familiaritat y d'amor intens y perdurable vers la nostra aimada Catalunya, sos monuments y belleses, el coneixement y estudi dels quals són l'objecte, la base, el fonament y la finalitat de totes les associacions y grupus excursionistes de nostra terra.

D. L. A.

GEOGRAFIA GENERAL DE CATALUNYA

MOLT he d'agraïr una nota encomiàstica, que ha vist la llum en aquest BUTLLETÍ, de la publicació que dirigesc.

Alli hi van adreçades certes censures als mapes de Catalunya, les quals jo no diré siguin injustes, però que sí he de fer remarcar no hi tinc la menor part. La part tècnica de la confecció dels mapes està completament separada de lo demás de la publicació; y en ella 'l Sr. Chias y Carbó, d'acord ab l'editor senyor Martin, obren ab total independència, excepció feta dels històrics, que ja porten la meua firma, pera evitar precisament qualsevol interpretació en els elogis o censures de que puguin esser objecte uns y altres.

Es natural que m'he preocupat de que 'ls mapes catalans sortissin lo millor possible, esforçant-me en fer a l'editor quantes observacions he cregut indispensables, y fins a vegades facilitant-li algun material d'obres particularistes geogràfiques pera veure d'obtenir un perfeccionament en els nous mapes, que, més que que ningú, desitjava assolir. Mon esforç no podia anar més enllà.

Quedi, doncs, ma responsabilitat perfectament definida y limitada.

FRANCESC CARRERAS Y CANDI

Janer de 1910.

Res havem de replicar a les anteriors manifestacions del nostre benvolgut company Sr. Carreras y Candi, que ha tingut a bé adreçar-nos y que publiquem ab vera satisfacció. Ben clar feiem constar, en nostra nota bibliogràfica del passat mes de Desembre, que les nostres censures o, millor dit, lleals observacions, anaven dirigides principalment contra les publicacions del Sr. Chias y Carbó; però molt ens congratulem de poder fer remarcar que en elles no té cap intervenció 'l nostre distingit consoci Sr. Carreras, director d'aquella notable publicació. Molt ens plau

poder-ho fer constar aixís, com ens hauria complagut encara més el no tenir de fer cap observació en to de censura ab motiu de la publicació d'aquesta obra.

NOTA DE LA REDACCIÓ

Clixé del Sr. Santamaria

PER LES BOSCURIES DE SALTEGAT

Aquest gravat y els que segueixen són reproducció d'altres tantes fotografies obtingudes darrerament en les excursions organitzades per la Secció de Sports de Montanya, de les que donem compte en altre lloc d'aquest número.

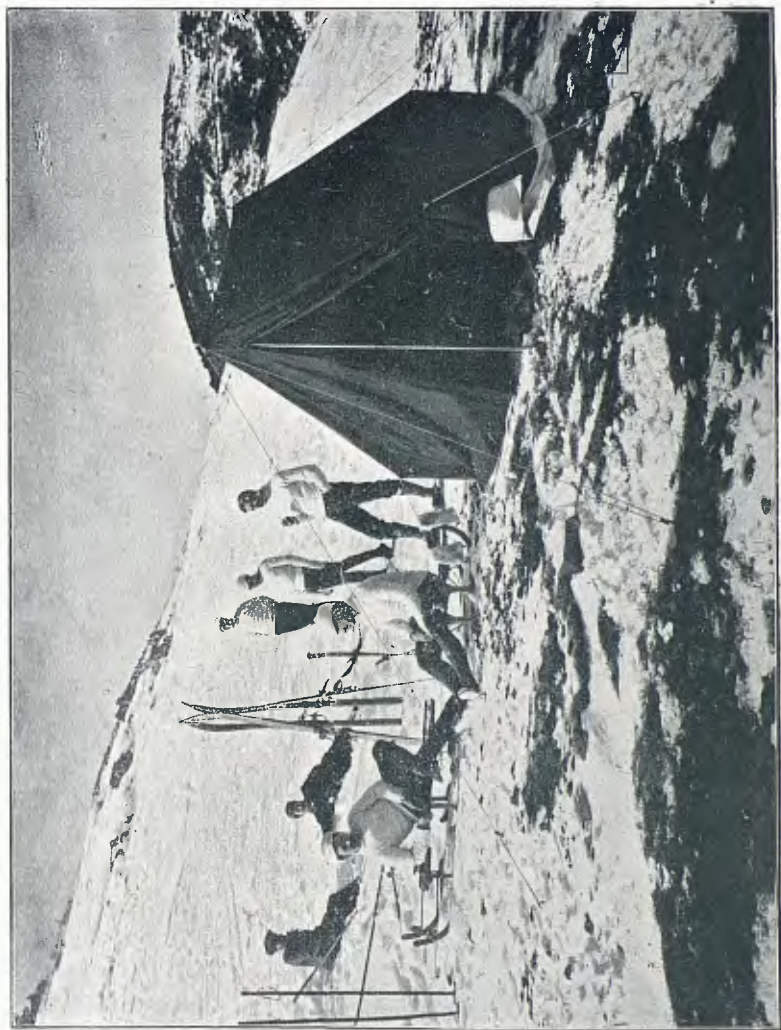
Clixé del Sr. Barnola

DESDE LA MONTANYA DE Toses : VISTA SOBRE ABDUGUES CARRETERES

Clixé del Sr. Barnola

SERRA DEL ABETAR: CASETA DELS PEONS CAMINERS
Km. 27 de la nova carretera de Puigcerdà

Ciudad del Sr. Martí Olivares

A LA CLOTADA DE LA MOLINA

NOTES

Necrològica. — Desapiadada ha estat la mort ab nosaltres durant aquests darrers dies. Després de la perdua de nostre consoci D. Enric Sagarra, que tant se distingia per son amor vers la nostra institució, a les sessions de la qual mai deixava d'assistir, ha seguit, ab pocs dies de diferència, la perdua ben sensible de dos dels nostres més benivolguts y actius consocis. El dia 10 va morir D. Antoni Amatller, fidel seguidor de totes les nostres tasques, individu que havia sigut de la Junta Directiva del nostre CENTRE; home de cor y d'intel·ligència, gran aimador de la nostra terra y de les belles arts, ab qui sempre's podia comptar pera tot lo que fos en profit y benefici de la nostra patria y de la nostra cultura artística. Aficionat a l'Arqueologia y a les excursions y viatges, havia anat coleccionant gran nombre de valiosos y notables exemplars que anava recullint y guardant curosament en son palau. Y pocs jorns després, en Josep Roca y Cupull, l'home modest, de clara intel·ligència, actiu y treballador, que tant ens ajudava en la publicació d'aquest BUTLLETÍ desde'l seu despaig de *L'Avenç*, ens deixava també per tota una eternitat, anant a gaudir d'una pau eterna. La seva mort, com la del Sr. Amatller, ha sigut ben sentida entre les seves amistats y coneixences. Escriptor pulcre y cuidadós, traductor fidel, correcte y respectuós de diverses obres d'Ibsen, Molière, Mæterlinck, La Rochefoucauld y altres, ha deixat, al morir, una nombrosa colecció d'adagis y màximes populars, filla dels seus estudis y excursions per la nostra terra. Un y altre, de caràcter bondadós y atractívol, seran per molt temps ben anyorats en aquesta casa. E. P. D.

Pels nostres monuments. — El nostre CENTRE EXCURSIONISTA s'ha dirigit a l'Ajuntament de la vila de Centelles en demanda de que desisteixi en els seus propòsits d'enderrocar l'anomenat Portal de la Font, obra de caràcter monumental, aixecat a l'Edat mitjana y d'un especial caràcter, del que pocs exemplars se serven a la nostra Catalunya. Molt fóra de desitjar que tothom fes lo que pogués a fi d'ajudar a la nostra entitat en el seu fi de procurar per la conservació de tots els monuments interessants, que són veritable mostra de la cultura dels nostres avant-passats.

El «Centre Excursionista del Vallès». — Activa y treballadora com sempre, no para aquesta entitat de celebrar actes que demostrin palesament la seva vida plena y exuberant. Además de nombroses excursions que porta realitzades desde la seva festa inaugural del present curs, ha organitzat una tanda de conferencies, que s'han vist molt concorregudes y que s'han donat en els estages de les més importants societats de Sabadell. Fins a l'hora present, n'han donat ja, sobre temes diversos y relacionats ab l'obra y tasques de l'excursionisme, els Srs. Comas y Solà, Serra y Pagès, Cèsar A. Torras, Eduard Vidal, y Miquel y Planas; tenint anunciades pera ben prope-

rament les dels Srs. Rovira y Mestre y Juli Soler y Santaló. Actualment té en projecte, aquell «Centre», la publicació d'un *Butlletí*. Tant-de-bo que ben aviat aquest projecte tingui felix realització.

Sports hivernencs. — Pera demostrar la gran importancia d'aquests sports, n'hi ha prou ab fixar-se en el gran nombre de festes que arreu vénen realitzant-se pera les llurs pràctica y divulgació. Per aquest primer trimestre de 1910, pugen a prop d'una quarentena 'ls concursos públics de *skis* y altres sports de neu que hi ha anunciats, entre ells els de Chamonix, Aix-les-Bains, Luchon, Bagnères-de-Bigorre; el del «Club Alpí Francès» a Caunterets y Eaux-Bonnes; la gran setmana dels Vosgos, del «Touring Club Francès»; el «VI Concurs suïç» a Grindelwald; l'internacional de Bardonnèche, del «Ski Club» (Torino); el norueg, a Holmenkollen; el campionat alemany de Feldberg; y el nostre «Concurs de Luges, del Montseny». Oportunament donarem compte de totes aquestes festes.

Un monument al Comte Russell. — A iniciativa den Beraldi, el celebrat autor de *Cent ans aux Pyrénées*. s'està procedint a arbitrar medis pera aixecar un monument a l'intrèpid excursionista al bell mig dels seus estimats Pireneus, sobre 'l camí de Gavarnie y en vistes del seu renomnat cercle y del maciç del Vignemale. Dita idea ha sigut acullida y patrocinada pel «Club Alpí Francès». A començos d'any el tresorer de la Secció de Pau, tenia ja en poder seu 7,500 francs, fruit de les suscripcions obertes. També 'l nostre CENTRE EXCURSIONISTA n'ha oberta una entre 'ls seus socis pera tal fi.

CRÒNICA DEL CENTRE

FEBRER DE 1910

EXCURSIONS

SECCIÓ DE SPORTS DE MONTANYA. — Continuant les excursions organitzades per dita secció, el dia 2, els nostres companys Francisco X. Parés y Joan y Gabriel Roig sortiren cap a Sant Joan de les Abadesses pera dirigir-se, al sent-demà de bon matí, vers Surroca, la collada de Càn Camps, Ogas-sa y Coll de la Portella al cim del Taga (2,027 metres), aont arribaren al mig dia, fent la davallada per Ribes; invertint en dit darrer trajecte 2 hores y mitja aproximadament. A l'endemà tornaren a la nostra capital junt ab els amics Amat, Abadal, Bofill, Creus (Manel F.), Martí, y Olivares, Puget, Ribera, Rosselló y Santamaria, que, havent sortit el dia 30 de Barcelona cap a Ribes, feren diverses excursions per aquells encontorns y vall de La Molina ab l'objecte de practicar els sports de skis y luges; lo que pogueren efectuar per estar a propòsit la neu, ben abundosa, que hi havia per aquells endrets.

Ab el mateix fi sortiren, el dia 19, pera aquell punt, els nostres bons

amics Guillem Barnola y Albert Santamaria, que retornaren a Barcelona'l dia 21 al vespre.

SESSIONS Y CONFERENCIES

UNA EXCURSIÓ A LA COSTA BRAVA CATALANA. — En les sessions dels dies 4 y 12 d'aquest mes, el nostre consoci'l conegut escriptor y eminent poeta D. Ferran Agulló y Vidal va donar compte de l'excursió realitzada l'any passat per la costa empordanesa, ressenyant les seves moltes y remarcables belleses naturals y fent atinades observacions sobre les especials circumstancies d'aquell terror y la vida y costums dels seus habitants. Tota aquella costa, ab ses boniques poblacions y hermoses cales, de desde Tossa fins a La Selva, va esser admirablement descrita pel Sr. Agulló, mentres les vistes fotogràfiques que anaven projectant-se posaven de manifest l'incomparable bellesa d'aquell troç de terra catalana.

EXCURSIONS ARTISTIQUES PER MELILLA Y SOS VOLTANTS. — Els dies 11 y 18, D. Josep Rovira y Mestre va donar dues interessants conferencies, acompanyades de projeccions fotogràfiques, descrivint la topografia del camp espanyol de Melilla y kabiles veïnes, y ressenyant diferents excursions realitzades per aquells territoris ab motiu de la prop-passada campanya militar.

EXCURSIÓ PER ALGUNES CIUTATS DE GRECIA DURANT LA DOMINACIÓ CATALANA. — El dia 25, el distingit publicista y antic consoci D. Antoni Rubió y Lluch, donà la primera de les seves conferencies sobre aquest tema, que anà desenrotllant ab aquella competencia y pulcritud de llenguatge per tothom reconegudes. Exposà'l caràcter especial de l'expedició catalana a Orient, la seva noble conducta y l'establiment dels ducats catalans d'Atenes y Neopatria, posant de relleu l'influencia de la nostra dominació en aquelles llunyanes terres. Descrigué la ciutat d'Atenes en aquelles jornades del XIVe segle, y es fixà en els seus antics monuments, que tanta fama li donaren; reservant-se la continuació del seu treball pera successives conferencies. Durant la sessió's projectaren també alguns clixés fotogràfics.

SECCIÓ DE FOLK-LORE

COSTUMS Y CARÀCTERS DEL RIFF. — El nostre consoci D. Josep Rovira donà, els dies 5 y 19, dues interessants conferencies referents a la vida y costums populars dels habitants de les kabiles riffenyas, donant a conèixer els llurs tipos y indumentaria, ses habitacions, caràcter y manera especial de ser y manifestar-se. A més de diverses projeccions fotogràfiques que anà presentant, el Sr. Rovira havia exposat en una de les sales de la casa una serie de tapiços, armes, vestits y altres objectes que, junt ab una notable colecció de dibuixos, aquarel·les, croquis y plans per ell mateix obtinguts, cridaren força l'atenció, ajudant a completar les seves explicacions sobre aquell país.

CONVERSES D'ARQUEOLOGIA

Durant els dies 3, 17 y 24 d'aquest mes, D. Pelegrí Casades y Gramatxes va continuar les seves interessants conferències sobre Arqueologia ab les lliçons CXVIII, CXIX y CXX d'aquesta serie, que corresponien a les tercera, quarta y quinta de *La Grecia clàssica*. En elles va continuar el resum històric d'aquell període, fent remarcar el cambi de costums y política d'aquell país, degut a l'influència jònica sobre'ls atenienys y al gran esperit reformador de Pericles, durant el govern del qual tant va millorar la vida intel·lectual d'Atenes, arribant al més alt grau de cultura que assolí en aquells temps.

SECCIÓ METEOROLÒGICA

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARÁN)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE FEBRER

TEMPERATURES (A L'OMBRA)				PRESSIONS BAROMÈTRIQUES A 0° Y AL NIVELL DEL MAR	
MITGES MENSUALS		MAXIMA	MÍNIMA	MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA	EN 24 HORES	EN 24 HORES	8 MATÍ	8 TARDA
1° 25	1° 59	(16°, dia 22)	- 11° 5 (dia 1)	767'48 mm.	768'38 mm.
ESTAT DEL CEL			Dies serens . . . 1 » nuvolosos. 14 » coberts. . . 13	Dies de pluja. . . . 13 » de neu 14 » de glaçada. . . . 19	
HUMITAT RELATIVA				NUVOLOSITAT	
MITGES MENSUALS				MITGES MENSUALS	
8 MATÍ	8 TARDA			8 MATÍ	8 TARDA
74'25	78'10			7'14	7'60
TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 146.9 mm.		VENT			
» DE NEU » 0.95 mts.		DIRECCIÓ DOMINANT		VELOCITAT: EN 24 HORES	
		8 MATÍ	8 TARDA	MITJA MENSUAL	
		Calmes	Calmes	147'88 Kmts.	

OBSERVACIONS PARTICULARS: Han entrat a la Vall les aurenetes

J. S. S.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y la Direcció del BUTLLETÍ deixen íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.